

Ved tro og gennem ulykke til større fællesskab

*Fiskercompagniet i Vorupør stiftedes i 1887
som et kristent fællesskab
Ved CHR. P. FOGTMANN*

I august 1887 passerede Andels-Fiskeeksportforeningen Fiskercompagniet i Vorupør sin 100 årsdag og mindedes som så ofte før de tider, da vakte fiskere i fiskerlejet stiftede compagniet med det formål ”at drive timeligt erhverv i fællesskab for samtidig at hjælpe og støtte hverandre i åndelig henseende”.

Det kan ses som en mærkedag ikke blot for Indre Mission, hvis vækkelse stod bag stiftelsen, men også for andelsbevægelsen og for kystfiskeriets tekniske udvikling.

I 1880erne var Indre Mission begyndt at virke blandt vestkystens fiskere, og blandt de tidligt vakte var den unge fisker Jens Munk-Poulsen, som i 1882 kom på Ranum Seminarium ved økonomisk støtte fra hjembyens fiskere. Den 26. marts 1885 kostede en storm livet for otte fiskere fra Vorupør, fire fra Stenbjerg, og for Vorupør-fiskerne var der den triste omstændighed, at ti mand fra to bådelaag var reddet af redningsbåden, men da denne kæntrede i brændingen, mistede otte af de ti deres liv, fordi de ikke bar redningsbælter.

Jens Munk Madsen.

blevet lærer ved Rygaardstrand Skole på Djursland, i august 1887 samlede ti fiskere til et møde hos Jens A. Fink i Sdr. Vorupør med forslag om, at de gik i kompagni ”for at gavne hverandre såvel åndelig som timelig”. De ti var Kr. Jensen Munk, Peder P. Bonde, Niels Kr. Thomsen, Jens Munk Madsen, Niels Konge, Peder Spilmand, Jens A. Fink, Mads A. Fink, Christen A. Fink og Ths. Nielsen. De sluttede sig straks til og valgte Jens Munk Madsen til forhandler, dvs. forretningsfører og regnskabsfører. Kort tid derefter indmeldtes Jens Styrmand, Peder C. Fink, Kr. P. Bonde, Jens P. Bonde, Mads P. Bonde og Jørgen Jensen. I løbet af compagniets første år steg medlemstallet til 27 fiskere, og dertil kom Jens Munk Madsen, der fortsatte som forretningsfører, mens Jens Munk-Poulsen

gik ind som regnskabsfører, da han i 1888 kom fra Rygaardstrand til skolen i Sdr. Vorupør. Fire bådelaag, som uden for brændingen havde set redningsbådens forlis, sejlede nordpå for at søge læ under Hanstholmen. Fra kysten tabtes de af syne, og mens otte lig bragtes i hus, ventedes der fra kl. 12 middag til kl. 12 om natten, inden der fra Thisted kom gående bud med et telegram om, at de fire både var kommet godt i land.

Denne ulykke og andre tilsvarende var i frisk erindring, da Jens Munk-Poulsen, som var

blevet lærer ved Rygaardstrand Skole på Djursland, i august 1887 samlede ti fiskere til et møde hos Jens A. Fink i Sdr. Vorupør med forslag om, at de gik i kompagni ”for at gavne hverandre såvel åndelig som timelig”. De ti var Kr. Jensen Munk, Peder P. Bonde, Niels Kr. Thomsen, Jens Munk Madsen, Niels Konge, Peder Spilmand, Jens A. Fink, Mads A. Fink, Christen A. Fink og Ths. Nielsen. De sluttede sig straks til og valgte Jens Munk Madsen til forhandler, dvs. forretningsfører og regnskabsfører. Kort tid derefter indmeldtes Jens Styrmand, Peder C. Fink, Kr. P. Bonde, Jens P. Bonde, Mads P. Bonde og Jørgen Jensen. I løbet af compagniets første år steg medlemstallet til 27 fiskere, og dertil kom Jens Munk Madsen, der fortsatte som forretningsfører, mens Jens Munk-Poulsen

gik ind som regnskabsfører, da han i 1888 kom fra Rygaardstrand til skolen i Sdr. Vorupør. Foran vinterfiskeriet 1890-91 blev nedskrevet compagniets første vedtægter, og her stod som formål ”at drive timeligt erhverv i fællesskab for samtidig at hjælpe og støtte hverandre i åndelig henseende”. Den, som ønskede at være medlem, måtte ”kendelig være ven af Guds børns samfund”, og der var eksklusionsparagraffer, så et medlem kunne udelukkes, hvis hans liv og færden kom til at stride mod vedtægterne, eller hvis han ikke varetog compagniets tarv som sin egen. Hele compagniets fangst var fælles for alle medlemmer uanset fangsten på den enkelte båd, og i 1889 overtog compagniet medlemmernes både, så de blev underlagt fællesskabet. I 1888 byggedes et fiskehus til værdi 1.500 kr., i 1889 en stald med plads til ti heste, og det klarede compagniet selv, mens der blev opnået en statsstøtte på 500 kr. til opførelse af et ishus.

Compagniet blev en stærk gruppe blandt fiskerne i Vorupør, men dets medlemmer stod ikke uden for hele lejets fællesskab. De var med, da Vorupør Fiskeriforening stiftedes i 1892, og Jens Munk-Poulsen blev sekretær i dens bestyrelse samtidig med, at han var regnskabsfører for compagniet, hvis medlemmer praktiserede et næsten kommunistisk fællesskab - på kristent grundlag.

I vinteren 1890-91 fik Fiskercompagniet sin første bestyrelse, der kom til at bestå af Kr. Jensen Munk, Jens A. Fink, Jens Styrmand, Niels Konge, Peder Spilmand og Niels Knudsen, hvortil kom forretningsføreren og regnskabsføreren.

Jens Munk-Poulsen.

Jens Munk-Poulsen virkede med faderlig strenghed som compagniets leder, og dets krav om total afholdenhed kostede for ham et tungt farvel til tobakken. Fiskernes fællesskab gav tryghed, men var strengt, og ligesom der i indremissionske kredse går frasagn om, hvor slemt drikkeriet i Vorupør var, før vækkelsen kom, mindes i andre kredse den strenge mandstugt i

samfundet. Der fortælles sørgelige historier om unge, der ikke kunne få hinanden, fordi en af parterne ikke var ”frelst”, og selv om den slags beretninger har det med at blive mere romantiske med tiden, havde de deres grundlag.

En compagni-fisker fortæller, at han som ung henvendte sig til en af lederne for at tale om forlovelse: - Hvad ville de hellige sige til, om jeg giftede mig med N.?
- Har I talt med hinanden derom?

Ja, det havde de unge, og lederen gav en reprimande: - Det har I gjort uden at spørge de hellige om det!

*Bøn ved redningsbådens ræling, før der lægges fra land.
Bemærk korkredningsbælterne.*

Godkendelsen kom dog, og fortælleren fandt ikke indblandingen utidig: - Det gjorde, at vi, inden vi kom til mennesker, nøje prøvede det for Herrens ansigt, og jeg ved ikke noget tilfælde, hvor forlovelse blev nægtet, hvis begge var omvendte mennesker. Og dengang spirede aldrig hos nogen hellig kvinde den tanke at gifte sig med en uomvendt mand.

Mens den åndelige ledelse af de troende fiskere i fællesskabet holdt sig stærk gennem mange år, gik det anderledes med det økonomiske, fordi svagere sjæle satte færre kræfter ind på at levere fisk til en fælles fangst, der dog skulle deles lige, mens dygtige og flittige fiskere blev trætte af at levere til fæller, der kunne og burde yde lidt mere selv. Allerede i 1892 indførtes en afregning for hver fangst fra bådslagene, så fliden fik sin belønning, men compagniet fik sin part, så det kunne sørge for tildelinger til enker, børn og gamle. På samme tid blev bådene igen privatejede.

Fiskercompagniet praktiserede ubegrænset fællesskab 1887-92, begrænset fællesskab 1892-1900, så igen ubegrænset fællesskab et par år, indtil compagniet begyndte at udvikle sig i retning af normalt andelsselskab. I 1919 kom en vedtægtsændring, der gjorde Fiskercompagniet til et ganske regulært andelsselskab med adgang for alle uden hensyn til kirkelig retning.

Fiskercompagniet stod for alle fællesanlæg og sørgede for fiskens afsætning inden- eller udenlands, men det havde ikke monopol. Private eksportører arbejdede ved siden af det, og en af dem var Mads Munk Madsen, søn af compagniets første forretningsfører, Jens Munk Madsen, som et par år efter stiftelsen havde valgt at blive selvstændig.

I 1947 afhændede Mads Munk Madsen sin forretning til de ti bådslag, der leverede til ham, og de dannede Vorupør Fiskeeksport, men i 1956 fik de opsigelse fra deres forretningsfører, Frank Munk Christensen, da der

blev uenighed om hans vilkår for afregningen, og en dag kom formanden for Fiskercompagniet, Anders Josef Jensen, til at tale med formanden for Fiskeeksporten, Hans Hansen Nielsen, om en mulig sammenslutning. De blev enige, og de fik hver for sig deres bestyrelser med sig, hvorefter der blev holdt tre generalforsamlinger - først en i hver organisation og sidst en fælles. Enigheden holdt hele vejen, og der blev godkendt et sæt nye vedtægter, som omfattede "det bedste fra de to gamle vedtægter".

Valget af forretningsfører blev svært nok, fordi forretningsførerne fra begge de nu sammensluttede organisationer var blandt ansøgerne, men valget faldt på Jens Chr. Andersen, som var kommis i Koldby Brugsforening. Han blev en meget dygtig leder af afsætningen indtil sin meget tidlige død i 1972. I de næste femten år til 1987 var Theodor Jensen forretningsfører, og han afløstes nu i jubilæumsåret af Per og Knud Andersen - sønner af afdøde forretningsfører Jens Chr. Andersen.

Oplysningerne om Fiskercompagniet i nyere tid er givet af Niels Chr. Grønkjær Andersen, som kom i bestyrelsen ved sammenslutningen i 1957 og siden var formand 1962-77. Før 1957 leverede han til Vorupør Fiskeeksport. Den bestyrelse, som på den stiftende generalforsamling den 21. december 1956 underskrev vedtægterne for sammenslutningen, var Hans Hansen Nielsen (formand), Anders Joseph Jensen, Kristian Baltesen, Ejler Knudsen Pedersen, Niels Chr. (Grønkjær) Andersen, Theodor Christensen og Robert Christensen. Efter Grønkjær blev Carl Jensen formand, og han fulgtes i 1984 af Niels R. Thomsen.

Jubilæet har givet anledning til en bog om Fiskercompagniet, skrevet af Alan Hjorth Rasmussen, og det blev markeret ved en reception med fisk på bordet i fiskehuset den 20. og fest den 22. august.

Ud over Niels R. Thomsen omfattede bestyrelsen ved jubilæet Thøger Jensen (næstformand), John Jensen, Niels Chr. Hyldahl, Hans P. Thomsen, Henning Esbensen og Johs. Munk Pedersen.

Betydningen af Fiskercompagniets virke gennem de 100 år og dets baggrund i Indre Mission har mange sider, og det gjaldt i en række henseender, at åndelige og timelige resultater spillede sammen. Missionen rejste vel lige så megen modstand, som den samlede tilslutning, men især skabte den respekt for fiskerne, og i den henseende var det forud ret småt. Der findes en række vidnesbyrd om, at thyboerne inde i landet ikke satte havboerne højt, og det ændredes, mens troende fiskere rettede økonomisk op på et forud meget fattigt fiskerleje.

Et enkelt praktisk resultat må tages med.

Efter den store drukneulykke i 1885 kom i 1893 den endnu større, der mellem Hansted og Harboøre kostede 49 kystfiskere i åbne både deres liv. Kort efter den fik Jens Munk-Poulsen den dygtige bådebygger og tidligere fisker Chr. Thomsen, Sdr. Vorupør, til at konstruere en dæksbåd, og skønt den vejede 5 tons, en åben båd kun 2, viste den sig let at ro og manøvrere, mens dens sikkerhed langt overgik det forud kendte. I 1898 var der atten dæksbåde på Thykysten, deraf tretten i Vorupør, én i Stenbjerg, to i Vangså og to i Klitmøller.

Omkring århundredskiftet leveredes fra Chr. Thomsens bådebyggeri den første fiskerbåd med motor til en fisker i Stenbjerg, og dermed var taget skridt til den næsten alt

omfattende motorisering og mekanisering af fiskeriet, som kendes i dag.

Trods fiskerfartøjernes og fiskerihavnenes vækst fortsættes kystfiskeriet imidlertid fra stranden ved Vorupør, hvor den store mole, som fiskeriforeningen opnåede at få bygget i årene 1904-11, giver rimeligt læ. Ved hjælp af spillet sættes ti både ud i den tidlige morgen for hen på eftermiddagen at blive trukket på land igen. Der lægges hovedvægt på spisefisk af fin kvalitet, og

omsætningen gennem Fiskercompagniet i Vorupør var i 1986 på 7,5 millioner kroner. . .

SKRIFTLIGE KILDER:

Alan Hjort Rasmussen i Folk og kultur 1972.

Albert Nielsen: Vorupør Fiskeriforening 1892-1942.

Jørgen Pedersen: Vestjysk Fiskeriforening 1934-1959.

(Kilde: Historisk Årbog for Thy, Mors og Vester Hanherred 1987, side 69-74).